

58

ADV N-Medelingen

DRIEMAANDELIJKS
VIERDE TRIMESTER 2017

Dit is het achtenvijftigste nummer van de *ADVN-Medelingen*. De publicatie wil u op de hoogte brengen en houden van de werking van het ADVN in al haar aspecten zoals het algemeen beheer, de aanwinsten in de collecties, de dienstverlening, de projecten, de publicaties en de huisvesting. De *ADVN-Medelingen* zijn gratis en worden u op verzoek toegestuurd.

Het ADVN is een archief en onderzoekscentrum. Vanuit een open maatschappelijke geest en gesteund op een wetenschappelijke methodologie, verzamelt, bewaart en beheert het ADVN het erfgoed over de Vlaamse beweging in zijn brede historische en thematische context.

Tot de brede context van dit veiliggestelde erfgoed behoren de nationale bewegingen als maatschappelijk-filosofisch verschijnsel, inbegrepen de thema's die daarmee zijn verbonden of ervan afgeleid zijn (zoals culturele identiteit, natievorming, migratieprocessen, nieuwe sociale bewegingen).

Het verleden is een beproefd bouwwerk van zoveel fouten en nog meer gebreken. Torsend tegelijk met verve wat nog komen moet, vandaag, morgen, overmorgen.

Bijdragen

Leen Heyvaert, Dirk Rochtus,
Vincent Scheltiens, Andreas Stynen,
Rita Verelst & Gertjan Willems

Digitale beeldbewerking

Ann Van Gastel

Fotografie

Peter Maes

Vormgeving

Ann Van Gastel

Coördinatie

Sophie Gyselinck

Administratie

Marleen Deridder

Druk

Graphius – New Goff, Gent

Verantwoordelijke uitgever

Dirk Rochtus
Liersesteenweg 213, 2640 Mortsel

ADVN ARCHIEF & ONDERZOEKSCENTRUM

Lange Leemstraat 26

BE-2018 Antwerpen 1

[T] +32 [0]3-225 18 37

[E] info@advn.be

[W] www.adv.n.be

bankrekening: BE14 4198 0595 9183 | KREDBEBB

bouw- en renovatiefonds: BE23 4198 0595 9991 | KREDBEBB

**Giften vanaf 40 euro komen in aanmerking voor
een attest voor belastingvermindering.**

www.facebook.com/ADVNVzw

Vlaanderen
verbeelding werkt

Strijdbaar filosoof

“De mensen moeten leren om met hun oren te lezen, niet met hun ogen”: voor de grote Spaans-Baskische dichter en filosoof Miguel de Unamuno (1864-1936) was het spreken in het openbaar even zo van tel als het zoeken naar het juiste dichterlijke woord. Hij wilde niet dat zijn woorden zouden sterven in boeken, hij wilde de taal tot leven wekken, ook door deel te nemen aan maatschappelijke en politieke debatten. En daarvan waren er genoeg in het Spanje van zijn dagen. De Unamuno behoorde tot de ‘Generatie van 98’ die na het verlies van de overzeese kolonies in 1898 een geestelijke vernieuwing en culturele renaissance van Spanje nastreefde. De strijdbare schrijver en professor ging de confrontatie met de machtigen niet uit de weg. Vanwege zijn strijd tegen het grootgrondbezit en meer algemeen de feodale toestanden in Spanje werd hij in 1914 afgezet als rector van de universiteit van Salamanca. Zijn kritiek op het oligarchische systeem verstomde echter niet. Zijn aanvallen op het dictatoriale regime van generaal Primo de Rivera leidden tot zijn onvrijwillige ballingschap gedurende de jaren 1920 in Frankrijk. Na de val van de dictator juichte De Unamuno de Tweede Republiek bij haar ontstaan in 1931 toe, maar distantieerde zich later van haar omwille van haar antiklerikaal beleid.

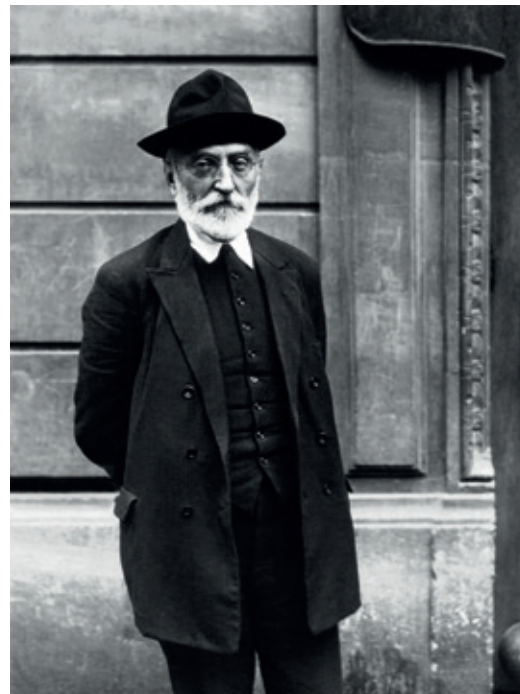
De Unamuno geloofde dat met de ondergang van de Kerk ook het Avondland ten dode opgeschreven was. In zijn meest bekende werk, de essaybundel *Del sentimiento trágico de la vida en los hombres y en los pueblos*, uit 1912, reflecteerde hij over de botsing tussen Geloof en Rede, waarachter de tragiek van de mens schuilgaat die zich bewust is van zijn sterfelijkheid en toch hoopt op een leven na de dood.¹ Als katholiek verwachtte De Unamuno aanvankelijk dan ook veel heil van Franco, maar keerde zich van hem af omdat de opstandige generaal de monarchie wilde herstellen en daarbij brutale methodes niet schuwde.

Kort na het uitbreken van de Spaanse Burgeroorlog in 1936 kwam de dichter op 12 oktober, de Día de la Hispanidad (de feestdag ter ere van Columbus en de verspreiding van de Spaanse cultuur), in aanvaring met aanhangers van Franco. Tijdens de plechtigheid in de aula van de universiteit van Salamanca, waarvan De Unamuno weer rector was geworden, bestempelde een zekere professor Maldonado Catalonië en Baskenland als kankergezwellen in het lichaam van Spanje. Toen generaal Millán-Astray, een ware houwdegen, daarop ook nog eens *‘Dood aan de intellectuelen’* en *‘Viva la Muerte’*

schreeuwde, stond De Unamuno verontwaardigd op. Hij herinnerde het publiek eraan dat hijzelf een Bask was en de aanwezige bisschop een Catalaan om dan van wal te steken tegen de generaal, die – zelf een oorlogskreupel zijnde – het door de burgeroorlog verscheurde land nog meer kreupelen zou gaan opleveren door ‘necrofiële’ kreten als *‘Leve de Dood’*. De rede van De Unamuno tegen die militaristische dodencultus is in het collectieve geheugen bewaard gebleven omdat ze woorden bevat die als een universeel en tijdloos pleidooi voor bezonnenheid kunnen worden gelezen: *“Venceréis, pero no convenceréis: Jullie zullen winnen, maar niet overtuigen. Jullie zullen winnen omdat jullie over genoeg brute kracht beschikken. Maar jullie zullen niet overtuigen, want overtuigen betekent overreden, en om te overreden heb je iets nodig wat jullie ontbreekt: de rede en het recht in de strijd.”*

DIRK ROCHTUS | VOORZITTER VAN HET ADVN

(1) Meer hierover bij de hispanist Robert Lemm, *Het labyrint van de filosofie*, Groningen, 2017, pp. 95-103.

Miguel de Unamuno.
[Wikicommons]

CATALONIË De estelada wappert voor onafhankelijkheid^o

Sinds enkele maanden is het Catalaanse onafhankelijkheidsstreven en de daarmee gepaard gaande crisis brandend actueel. Een gelegenheid voor het ADVN om zijn unieke en gespecialiseerde onderzoekscollectie over Europese nationale bewegingen te tonen, inzonderheid de bronnen over Catalonië die niet enkel de politieke beweging, maar ook de Catalaanse cultuur en geschiedenis illustreeren. De collectie, die deels in het Catalaans of het Spaans is opgesteld, bestaat voornamelijk uit boeken en periodieken uit de periode 1980-2000 en audiovisueel materiaal zoals affiches, prenten, briefkaarten en foto's. De voornaamste overdrager is de Catalaanse Mercè Roca die lange tijd in Brussel woonde en haar belangstelling voor de cultuur en geschiedenis van haar geboorteland vertaalde in een zeer uitgebreide verzameling publicaties. Deze omvangrijke overdracht werd aangevuld door het Catalaanse parlement met vooral eigen publicaties; het culturele Centre Josep Carner in Brussel, met een volledige collectie van haar tijdschrift *Lligam*; overdrachten in het kader van de werking van de Europese Unie door onder meer Willy Kuijpers en de EVA-fractie; en door de overdracht van Bob De Nijs, mederedacteur van een Catalaans-Nederlands Woordenboek. Dat de collectie de hele Catalaanse cultuur bestrijkt, is te merken aan zijn brede thematische invalshoek. Van taal- en letterkunde over vooraanstaande theologische denkers tot allerlei vormen van folklore zoals jaarlijkse feesten, wedstrijden en volksdansen. Een gevarieerde cultuur die onbetwistbaar mee de Catalaanse identiteit uitdraagt. Voor informatie en documentatie rond de Catalaanse identiteit kan u dus in het ADVN terecht. Voor de historische situering van de actuele kwestie en de actoren bezorgde Spanjekenner en gastschrijver Vincent Scheltiens (doctor in de geschiedenis -JA) ons zijn volgende bijdrage.

^o De estelada is de vlag en het symbool van de Catalaanse onafhankelijkheidsbeweging

Het Catalaans wordt in meerdere variëteiten en dialecten gesproken door zo een 10 miljoen Spanjaarden. [ADV, VAF1428]

Het Catalaanse nationalisme

Het conflict tussen de Catalaanse regeregering en het Spaanse rechtse minderheidskabinet dat in het najaar van 2017 in volle hevigheid losbarstte, kan gelezen worden als een botsing tussen twee nationalismen: het Catalaanse en het Spaanse. Beide zijn innig met elkaar verbonden en hebben elkaars zelfbeeld in grote mate bepaald. Het moderne of politieke catalanisme is, zoals de meeste nationalismen, een product van de negentiende eeuw. Het is in die periode dat de idee gestalte kreeg dat de regio een volk herbergde dat op basis van een eigen taal, een eigen cultuur en een eigen geschiedenis een natie was en dus een eigen bestuur verdiende. In dat opzicht sloot deze romantische, herderiaanse opvatting nauw aan bij andere nationale identiteitsconstructies die in dezelfde periode gestalte kregen.

De autonome regering van Catalonië (Generalitat de Catalunya) propageert sinds 1978 actief het gebruik van het Catalaans in alle onderdelen van de samenleving. [ADV, VPPA447, 448, 452, 456]

Van grondlegger van Spanje...

Zo vanzelfsprekend was dat niet. In de eigen geschiedenis waaruit geput werd om de legitimiteit van de *would-be* natie te staven, werd weliswaar verwezen naar oude vormen van zelfbestuur en naar oude symbolen, maar een duidelijke continuïteit met het moderne catalanisme leverde dat niet overtuigend op. Zo verwijst de Catalaanse vlag, de Senyera met haar vier horizontale rode strepen op een gele achtergrond, naar het koninkrijk Aragón. Maar geografisch omvatte dat middeleeuwse koninkrijk grotere gehelen zoals de huidige autonome gemeenschappen Aragón, Valencia, Catalonië, delen van

sillon en het op Sardinië gelegen stadje Alguer, dat ook Barceloneta genoemd wordt.

Wie om dat historisch te legitimeren naar het koninkrijk Aragón verwijst, zit meteen in de kern van de Spaanse identiteitsconstructie. Alles behalve een onderdrukte entiteit binnen een Spanje dat toen niet eens bestond, speelde het koninkrijk Aragón een cruciale rol in de reconquista, de herovering door katholieke koninkrijkes van grondgebied op de Arabieren. Hoogtepunt werd het huwelijk in 1469 van koning Ferdinand II met koningin Isabella van Castilië. Deze 'personele unie' symboliseerde in de Spaanse identiteitsconstructie de definitieve *take-off* van Spanje. Dat Spanje zou niet alleen komaf maken met Moren (Arabieren) en Joden, maar tevens zowat heel Latijns-Amerika koloniseren en in de zestiende eeuw onder Karel V het wereldrijk worden "waar de zon nooit onderging".

... tot onderdrukte natie binnen Spanje

Deze problematische referenties om het Catalaanse nationalisme historisch te wortelen, kregen in het catalanistische discours het gezelschap van een andere, cruciale periode, die van de Spaanse Opvolgingsoorlog van begin achttiende eeuw. Daar ontstond de idee dat 'Catalonië' een onderdrukte natie was binnen Spanje. De regio zat aan het einde van deze oorlog, die binnen Spanje de vormen van een burgeroorlog aannam, in het verliezende kamp. Het overwinnende Huis van Bourbon maakte komaf met de meer federalistische, 'samengestelde' Habsburg-monarchie en installeerde een centralistisch gezag. Dit betekende meteen het einde van de Kroon van Aragón. Op 29 juni 1707 verordonneerde de nieuwe koning Felipe V de *Decretos de Nueva Planta* die alle oude voorrechten en gebruiken van de koninkrijken van Aragón en Valencia afschaften. Iedereen moest zich schikken naar de 'wetten van Castilië'. Het lokale bestuur moest eraan en de 'Catalaanse taal' werd verboden. Centralisme en uniformiteit werden sleutelconcepten in dit achttiende-eeuwse Spanje. Ook hier kan de continuïteit met het moderne catalanisme geproblematiseerd worden. Als cultuurbeweging kan men hooguit terug tot midden negentiende eeuw waarbij verwezen wordt naar het festival van de Jocs Florals, de vanaf 1859 in Barcelona gehouden bloemen-

De Unitat Catalana is een politieke partij in Frankrijk van Catalaans-nationalistische strekking die opereert in de Catalaans sprekende regio's van het departement Pyrénées-Orientales. Sinds 2010 werkt de partij nauw samen met haar Spaanse bondgenoot de Solidaritat Catalana per la Independència. [ADV.N, VPR1501]

Frankrijk plus Corsica en Sicilië. Het Catalaanse nationalisme zoals dat in de negentiende eeuw vorm kreeg, is dan ook een pancatalanisme dat uiteindelijk streeft naar de staatkundige eenmaking van gebieden als de Valenciaanse gemeenschap, de Balearen, delen van de huidige regio Aragón, Andorra, het Franse Cerdanya en de Rous-

spelen. Die zetten een beweging in die nog het best met de activiteit van de Vlaamse letterheren en taalminnaars kan vergeleken worden. De Catalaanse taal was toen nog niet gestandaardiseerd. Dat proces werd pas afgerond in 1906 met het Internationaal Congres van de Catalaanse Taal en in 1907 met de oprichting van het Institut d'Estudis Catalans. Bovendien waren de Jocs Florals transregionaal, zelfs transnationaal: zij werden deels geïnspireerd door de Jeux Floraux in Toulouse. Dit maakt eens te meer duidelijk dat de veronderstelde historische continuïteit van het catalanisme geproblematiseerd kan worden, zelfs als het over de eerste moderne cultuurnationalistische manifestaties gaat, én tegelijk in het grotere Europese kan geïntegreerd worden.

Van Renaixença tot Mancomunitat

Net als elders in Europa was in Catalonië midden à eind negentiende eeuw een culturele 'herlevingsbeweging' ontstaan rond de Catalaanse taal. Deze beweging promootte eveneens andere culturele expressies zoals muziek, dans (de Sardana) en folklore zoals de Castellers, de menselijke torens. Simultaan met deze Renaixença deed zich in het noordwestelijke Galicië overigens een Rexurdimento voor. De literaire aspiraties werden doorgetrokken naar het politieke terrein. In 1901 leidde dit tot de eerste politieke partijvorming, de Lliga Regionalista, een catalanistische en zeer conservatieve krachtenbundeling. Haar leider, Enric Prat de la Riba, publiceerde in 1906 *La nacionalitat catalana* waarin hij Catalonië, in tegenstelling tot Spanje, omschreef als een natuurlijke natie en het concept imperialisme aanwendde om een hiërarchie tussen hogere en inferieure culturen in te voeren. Hierbij werd oorlog gelegitimeerd als middel om de wil van hogere culturen op te leggen. In zijn 'imperialistische' visie situeerde Prat de la Riba Catalonië boven Spanje.

Het catalanistische proces kwam in een stroomversnelling na de inval van het Spaanse leger bij het satirische tijdschrift *¡Cu-Cut!*, een incident dat het politieke catalanisme triggerde. Bij de daaropvolgende parlementsverkiezingen van april 1907 bundelden immers alle catalanisten de krachten in de formatie Solidaritat Catalana en boekten ze een overweldigende zege. De heterogene lijst sleepte in de vier Catalaanse provincies 41 van de 44 zetels in de wacht. Op basis van deze krachtsverhouding stichtten de catalanisten in 1914 de Mancomunitat de Catalunya, een vorm van zelfbestuur

La Renaixensa was een conservatief Catalaans dagblad dat op 1 februari 1871 in Barcelona voor het eerst verscheen en waarvan de laatste uitgave werd gepubliceerd op 9 mei 1905. Het blad had een belangrijke invloed op politiek en cultureel gebied en werd getrokken door Pere Aldavert en Àngel Guimerà. [ADVN, VX184.29]

onder leiding van Prat de la Riba. In 1919 schreven ze een ontwerp van autonomiestatuut.

Van dictatuur en repressie naar republiek en autonomie

De Mancomunitat zou ontbonden worden door de dictatuur van generaal Primo de Rivera. In een context van aanhoudende instabiliteit en corruptieaffaires in en rond de politieke partijen die afwisselend

aan de macht waren, besloot koning Alfonso XIII in september 1923 deze *"dictatuur met koning"* zelf in te stellen. Het systeem was langs boven verzwakt en werd van onderuit belaagd door de groeiende impact van de anarchosyndicalistische CNT en de socialistische UGT-PSOE met looneisen, strijd voor landhervorming en vaak directe actievormen als grondbezettingen.

Binnen Catalonië verkeerden een paar rechtse krachten zich op de dictatuur. Zo besliste de Lliga Regionalista, die zich als conservatieve partij radicaal tegen de arbeidersstrijd positioneerde, de instelling van de dictatuur te steunen. De dictatuur van Primo de Rivera zou echter nadrukkelijk het Spaanse nationalisme versterken en elke vorm van 'separatisme' bestrijden. Ook de Lliga Regionalista deelde in de repressieve klappen.

Toen op 14 april 1931 de Spaanse republikeinse partijen de gemeenteraadsverkiezingen wonnen, koos koning Alfonso XIII het hazenpad en vertrok halsoverkop naar het buitenland. De Tweede Spaanse republiek werd afgekondigd. (De eerste kende een efemeer bestaan tussen februari 1873 en december 1874). In Catalonië was de net opgerichte Esquerra Republicana de Catalunya (ERC) de grote winnaar van de gemeenteraadsverkiezingen. Haar leider, Francesc Macià,

riep de Catalaanse republiek uit *'als staat die deel uitmaakt van de Iberische federatie'*.

Na onderhandelingen met de pas gestichte Spaanse republiek trok Macià deze afkondiging in, in ruil voor een autonomiestatuut binnen de republiek.

In september 1932 keurde het Spaanse parlement dat Catalaanse autonomiestatuut goed (Estatuto de Nuria). Catalonië – zoals we het vandaag kennen – had voor het eerst een eigen parlement en regering en een

aantal bevoegdheden. Het statuut was het gevolg van het Pact van San Sebastian dat in augustus 1930 – nog vóór het uitroepen van de republiek – afgesproken werd tussen Spaanse republikeinen en uitsluitend linkse, catalanistische krachten die later door de socialisten van de PSOE zouden bijgetreden worden.

Van republiek naar dictatuur zonder autonomie

6 oktober 1934, de Catalaanse president Lluís Companys kondigde de republiek Catalonië af. Hij wilde meer precies een 'Catalaanse staat binnen de Spaanse republiek'. Companys wenste hiermee Spanje

Links: Francesc Macià (1859-1933) roept op 14 april 1931 de Catalaanse Republiek uit van op het balkon van de Generalitat. [ADV, VB16298]

Boven: Het Estatuto de Autonomía de Cataluña gaf Catalonië voor het eerst autonomie. De tekst van de nieuwe grondwet werd in een referendum met een overweldigende meerderheid goedgekeurd. [ADV, VBRB1431]

niet de rug toe te keren. Hij wilde ervoor zorgen dat Catalonië zijn eigen koers kon varen, ook als Spanje in 'verkeerde handen' terecht zou komen. De jonge Spaanse republiek werd op dat moment immers belaagd door monarchisten en door extreemrechts die samen een greep naar de macht waagden. In heel Spanje waren arbeidersorganisaties begin oktober de straat opgetrokken om te reageren tegen deze coupoging, die vanuit het parlement werd geregisseerd door de extreemrechtse partij CEDA. Die had de regering laten vallen en zelf in het nieuwe kabinet plaatsgenomen. In het industriële bolwerk Barcelona kondigde op 5 oktober een unitaire arbeidersalliantie de algemene werkstaking af. Omdat ze zich apolitiek achtte, hield de machtige anarchosyndicalistische bond CNT zich afzijdig. Companys, opvolger van de in 1933 overleden Macià, weigerde in te gaan op de vraag van de stakende arbeiders om ze te bewapenen.

In de vroege ochtend van 7 oktober 1934 drongen Guardia Civil en militairen het paleis van de Generalitat binnen en arresteerden Companys en zijn ministers. Samen met de burgemeester van Barcelona, Carles Pi i Sunyer, werden ze gevangen gezet op een vrachtschip in de haven. In totaal lieten 46 mensen het leven in de mislukte demarche. Catalonië verloor zijn autonomiestatuut en tegen Com-

panys werd een gevangenisstraf van dertig jaar uitgesproken. De overwinning van het linkse Volksfront in 1936 bracht hem terug op vrije voeten en gedurende de Spaanse Burgeroorlog (1936-1939) zou hij opnieuw de Catalaanse regering aanvoeren. Maar na de republikeinse nederlaag in de lente van 1939 wachtte hem ballingschap in Frankrijk. Wanneer de nazi's Frankrijk bezetten en de andere helft van het land hun marionettenregime werd, leverden ze Companys uit aan Franco. Hij werd gefolterd en ter dood veroordeeld. Op 15 oktober 1940 werd Companys geëxecuteerd. Hij weigerde de blinddoek en riep 'Per Catalunya', 'voor Catalonië'. Een halve eeuw later zouden de Duitse kanselier Helmut Kohl en de Franse president François Mitterrand namens hun respectievelijke staten pardon vragen voor de uitlevering en gewisse dood van Lluís Companys.

Eind januari 1939 viel Barcelona in handen van de franquistische generaal Fidel Dávila. Hij decreeteerde dat de "criminele inspanning van de machten die Catalonië onderwierpen om haar ten dienste te stellen van sinistere en onwaardige machinaties vernietigd werd". De 15 860 ambtenaren van de Generalitat werden afgezet. Een exodus naar Franse gevangenkampen volgde. Republikeinen die niet weggeraakten wachtte de kogel of lange gevangenschap. Ook aan de gelijkheid van mannen en vrouwen kwam een einde. Het Catalaanse parlement had niet alleen in 1934 een wet gestemd over de juridische gelijkheid van vrouwen en mannen. In december 1936 keurde ze ook een wet goed die abortus toeliet in erkende centra.

Postfranquisme en statuut

Tijdens de vier decennia Franco-dictatuur werd elke uiting van catalanisme de kop ingedrukt. Symboliek en taal waren verboden. Opnieuw stond alles in het teken van centralisme en uniformiteit, luidens de slagzin van Franco, *'España, una, grande y libre'*. In de ogen van de dictator belichaamde Catalonië vele vormen van kwaad : ca-

In oktober 1934 werden Lluís Companys (1882-1940) (derde van links) en zijn ministers gevangen gezet. [ADV N, VB16298]

talanisme, republikenisme en anarchisme. Wat Catalonië van Spanje deed verschillen, moest kapot. Dit bracht de historicus Josep Benet, ook actief als catalanistisch politicus, ertoe deze verregaande vorm van Spaanse nationalisering te omschrijven als 'culturele genocide'.

De nog levende kopstukken poogden hun organisaties in ballingschap te reorganiseren. Tegen de achtergrond van een gigantische

nederlaag, talloze doden en gevangenen liep dat niet van een leien dakje en er heerste verdeeldheid. Pas in 1945, na de geallieerde overwinning, slaagde men erin een Catalaanse regering-in-ballingschap te vormen onder leiding van Josep Irla i Bosch. De oude en zieke Irla trad in 1954 af en werd vervangen door Josep Tarradellas van de ERC. Eenmaal Franco dood, na een lange doodstrijd waarin hij nog vele doodvonnissen beval, vatte Tarradellas gesprekken aan met Adolfo Suarez, de man die vanuit het establishment een pijnloze overgang naar de democratie moest onderhandelen onder het motto 'hervormingen ja, breuk nee'. Dit vergde toegevingen. Tarradellas slaagde erin het autonomiestatuut van Catalonië opnieuw te verkrijgen en, nog spectaculairder, de Catalaanse instellingen opnieuw op de been te brengen nog vóór de nieuwe Spaanse grondwet in 1978 goedgekeurd werd.

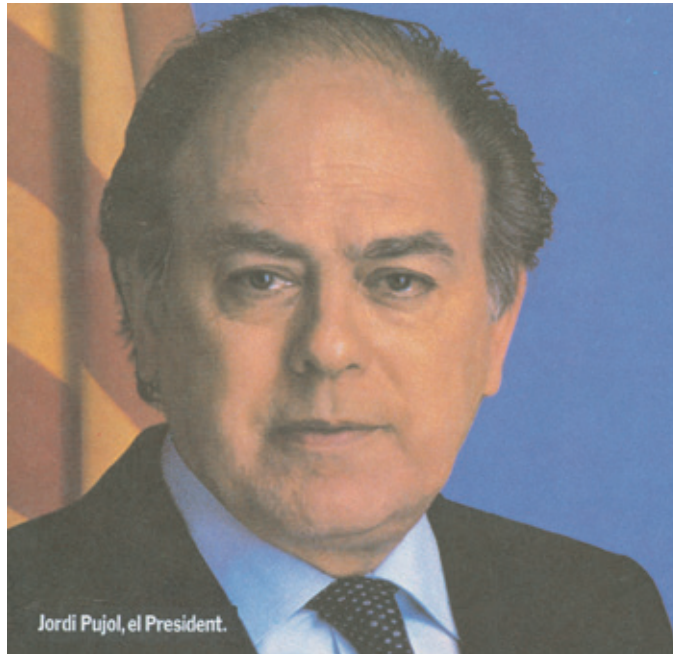
Links: Fidel Dávila Arrendo (1878-1962) werd in 1938 minister van Defensie in de eerste regering van Francisco Franco en nam tijdens de Spaanse Burgeroorlog deel aan het Ofensiva de Cataluña om Catalonië te veroveren op de republikeinen. [ADVN, VBRD18]

Onder: Jongeren lieten na de dood van Franco hun stem horen en verenigden zich in nieuwe partijen. *Seguem* was einde 1970 - begin 1980 de spreekbuis van de Nationalistische Jeugd van Catalonië. [ADVN, SPE]

Onder rechts: Josep Tarradellas (1899-1988) was van 1954 tot 1977 president van de Catalaanse Generalitat in ballingschap en nadien voorlopig president van de Catalaanse regering tijdens de Spaanse democratische overgang. [ADVN, VAFB230]

De diplomatieke successen verhulden dat ze slechts mogelijk waren omdat de krachtsverhoudingen geëvolueerd waren. De dictatuur stond – na het einde van het Griekse kolonelsregime en de Portugese dictatuur – internationaal geïsoleerd en de interne oppositie nam zowel in de breedte als in de diepte toe. Een verandering van binnenuit drong zich op om erger – een radicale revolutionaire breuk – te vermijden. De Portugese Anjerrevolutie – waarbij de elitetroepen van het leger de dictatuur uitschakelden – gold als een absoluut horrorscenario.

Jordi Pujol (*1930) is de eerste democratisch verkozen president van Catalonië, nadat Spanje in 1978 weer een democratische grondwet kreeg. [ADV.N, SPE]

De familie Pujol vormde de spin in het web van een vastgoedgedreven ontwikkelingsmodel, waarin snel stijgende huizenprijzen, explosief groeiende financiële dienstverleners en groeiende toeristenstromen de langzame neergang van de oude Catalaanse industrie moesten compenseren. Het was een ontwikkelingsmodel waarin de familie Pujol, allerlei lokale overheden, bouwpromotoren en hypotheekverstrekkers wel heel erg dicht bij elkaar kwamen

Ook Catalonië kende – zoals Baskenland, maar met minder impact – zijn gewapende independentisten zoals het Front d'Alliberament de Catalunya (Bevrijdingsfront van Catalonië) dat tussen 1969 en 1977 aanslagen pleegde of het Exèrcit Popular Català (Catalaanse Volksleger) dat eveneens in de jaren zeventig actief was. Eind jaren zeventig ging die gewapende strijd door via de organisatie Terra Lliure (Vrij Land) die meer dan tweehonderd aanslagen pleegde en pas in 1991 formeel ontbonden werd.

Pujolisme en opnieuw conflict

Tussen 1980 en 2003 stond Jordi Pujol aan het hoofd van de Generalitat. Hij stichtte de rechts-liberale Convergència Democràtica de Catalunya, later Convergència i Unió, inmiddels voortgezet via de PDeCat (Partido Demócrata Europeo Catalán) van Artur Mas en Carles Puigdemont. Al die jaren was zijn partij hegemoon en steunde Pujol de nationale regeringen in Madrid, of die nu van de Partido Popular of van de PSOE waren. Telkens wist hij, in ruil voor geleverde stemmen, wat binnen te rijven voor een Catalonië dat zich economisch ontwikkelde en tot 20 procent van het Spaanse Bruto Binnenlands Product opleverde. Maar met de crisis en de desindustrialisering kwam er ook een einde aan het pujolisme.

te staan. Ze hielden elkaar voortdurend de hand boven het hoofd en verdeelden de opbrengsten onder elkaar. Uiteindelijk werd Pujol voor corruptie veroordeeld.

Het pragmatisme van de pujolisten ten aanzien van de regeringen in Madrid was eerder al op zijn limieten gebotst toen het Grondwettelijk Hof vanuit Madrid het Catalaanse autonomiestatuut van 2006 deels terugschroefde. Zin één, 'Catalonië is een natie', had in Madrid de alarmbel doen luiden. Nochtans was dat statuut eerder met Madrid onderhandeld en door een tweederdemeerderheid in het Catalaanse parlement goedgekeurd. Tussen inbinden of de vlucht vooruit, ontstond een breed politiek draagvlak in alliantie met een voornamelijk progressief georiënteerd middenveld voor deze laatste optie. De nieuwe sterke man in het verlengde van het 'pujolismo', Artur Mas, werd door Madrid gerechtelijk *kaltgesteld* wegens insubordinatie ten aanzien van het Grondwettelijk Hof. Mas maakte sowieso geen kans om dat onafhankelijkheidsproces aan te voeren. De 'kingmakers' van de radicaal-links CUP (Candidatura de Unitat Popular) hadden immers ook hún veto tegen de 'corrupte Mas' gesteld. En die CUP verzekerde met tien zetels in het regioparlement de noodzakelijke gedoogsteun aan de Catalaanse regering. Mas werd aan het hoofd

van de Catalaanse regering vervangen door de burgemeester van Girona, Carles Puigdemont. Rechtse en radicaal-linkse nationalistes werden bijeengehouden door de onvermurwbare houding van de grote kritische 'andere', de rechtse PP-regering met gedoogsteun van de sociaaldemocratische PSOE en het rechts-liberale Ciudadanos. Mocht het ooit tot een 'los van Spanje'-situatie komen, zullen de sociale messen wellicht opnieuw geslepen worden. Of dat in een gefedereerde entiteit binnen Spanje of in een onafhankelijk Catalonië zal gebeuren, is een vraag die de historicus überhaupt niet kan beantwoorden. En overigens bestaat er evenmin enige mate van onontkoombaarheid ten aanzien van zo een 'los van Spanje'-scenario.

[vs] Deze bijdrage werd afgesloten op 20 november 2017.

Bronnen bij deze bijdrage:

J. Albareda Salvado, *La Guerra de Sucesión de España (1700-1714)*, Barcelona, 2014; E. Ucelay-Da Cal, *El imperialismo catalán. Prat de la Riba, Cambó, D'Ors y la conquista moral de España*, Barcelona, 2003; Institut d'Estudis Catalans en el 75.è aniversari de la seva fundació i de la constel.lació gloriosa d'efemèrides coincidents, Barcelona, 1981; A. Balcells, *El projecte d'autonomia de la Mancunitat de Catalunya del 1919 i el seu context històric*, Barcelona, 2010; E. Marín, R. Alquézar & M. Morales (eds.), *Esquerra Republicana de Catalunya. 70 anys d'història (1931-2001)*, Barcelona, 2001; S. Ben-Amí, *La dictadura de Primo de Rivera, 1923-1930*, Barcelona, 1984; S. Payne, *La primera democràcia espanyola: la segona república, 1931-1939*, Barcelona, 1995; I.E. Pitarch (ed.), *L'obra legislativa 1932-1939*, Barcelona, 1981; V. Navarro, ¿Qué es el «pujolismo»? , in: *El País*, 13 november 2003; Cataluña tuvo durante la República la ley de aborto más progresista de Europa, in: *El País*, 13 februari 1982.

Een delegatie van de Europese Vrije Alliantie met onder meer Nelly Maes (eerste van rechts) brengt een bezoek aan het parlamentsgebouw in Barcelona ter gelegenheid van het 25-jarig bestaan van de Catalaanse regering, 19 april 2004. [ADVN, VFB1276]

MARTHA VANDE WALLE

Uitgeverij Zeemeeuw en Wiek Op

Het ADVN verwerkte recentelijk het volledige archief van Martha Vande Walle en haar uitgeverijen Zeemeeuw en Wiek Op. De gedreven zakenvrouw was voor de Vlaams-nationale uitgeverswereld een begrip.

De jonge jaren

Martha Vande Walle werd geboren op 6 december 1902 in Izegem. Daar genoot zij een Franstalige opleiding aan het Ave-Maria Instituut, vooraleer ze haar vorming voortzette aan de kostschool van de Ursulinen in Sint-Niklaas. Tijdens haar opleiding aan de Katholieke Hogeschool voor Vrouwen in Antwerpen volgde ze het vak Nederlandse letterkunde bij Jules Persyn. Dat deze lessen een diepe indruk nalieten, lezen we in *Mevrouw Dosfel 80*, een huldenummer van het tijdschrift *Dietsland-Europa*: *“Beste Ange ... Het begon in de Hogeschool waar wij ademloos zaten te luisteren (en te kijken!) naar het vuurwerk dat een college van Persyn was; waar we toen ook als ‘blauwste blauwvoeten’ rondfladderden en als amnestie-eisende jonge meisjes in de contestatie geraakten.”*

Vlaamse meisjesbeweging

Vlaamsgezind werd Martha onder invloed van haar oudere broers, onder wie Maurits, oud-leerling van Cyriel Verschaeve. Reeds op jonge leeftijd was ze actief binnen de Vlaamse meisjesbeweging en in 1919 trad ze op de voorgrond tijdens de activiteiten van de vrouwenafdeling van het Katholiek Vlaamsch Verbond in Izegem. Binnen de Vlaamse meisjesbeweging nam ze een leidinggevende rol op naast Mia Cappuyns, Angela Tysmans, Emma Havermans en Julia Putman. Samen met deze laatste behartigde

ze de organisatie van de West-Vlaamse bonden. Op de goudwedding in Gistel (1920) hoorde ze voor het eerst Cyriel Verschaeve spreken tijdens zijn derde lentedoespraak *“Vlaamse meisjes en vrouwen, laat me weerom over liefde tot u spreken, over uw liefde tot Vlaanderen”*.

Van 1923 tot 1933 was Vande Walle redactiesecretaris van *Gudrun*, het orgaan van de katholieke meisjesbeweging. Tal van belangrijke figuren publiceerden in het tijdschrift – onder hen ook Verschaeve, die werd aanzien als de peter van de Vlaamse meisjesbeweging. In het archief vinden we over de periode 1923 tot 1926 brieven terug gericht aan de redactie. En in zeker één daarvan horen we een kritische noot doorklinken. Zo schrijft Am. Verhaeghe in 1925: *“Tot wie richt zich hoofdzakelijk Gudrun, toch niet tot pensionaatsmeisjes anders woog Gudrun te zwaar in de laatste nrs. En daarom*

De vooroorlogse periodiek *Gudrun* verscheen van 1919 tot in 1942. De naam werd ontleend aan de Noord-Germaanse sagenwereld en bleef lange tijd een symbool voor de Vlaams-nationalistische meisjes en vrouwen. [ADV, VY50]

Martha Vande Walle voor haar woning Villa Walwijk in Knokke, s.d. [ADV, VFA11785]

deze vraag: Bestudeert de landsbond (bestuur) wat voor deze meisjes kan gedaan worden of ten minste is ook dit een regelmatige bekommernis van dit bestuur?” Naast haar engagement in *Gudrun* nam Martha van 1926 tot 1930 het secretariaat op zich van de West-Vlaamse goubond en werkte ze mee aan de oprichting van een meisjesafdeling van het Dietsch Studentenverbond.

Uitgeverijen Zeemeeuw en Wiek Op

Tot de belangrijkste stukken in Martha Vande Walles' archief behoren de volledige administratie en boekhouding van de twee uitgeverijen. Mede dankzij financiering door Jozef en Maria Lootens richtte ze in 1932 de Vlaamsgezinde en Groot-Nederlandse uitgeverij Zeemeeuw op. Deze legde zich toe op de publicatie van het werk van Cyriel Verschaeve. Zo was diens zestigste verjaardag aanleiding om zijn tiendelig verzameld

werk (1934-1941) op de markt te brengen. Bij Wiek Op, de in 1935 opgerichte tweede uitgeverij, publiceerde

Vande Walle ook werken van andere auteurs, onder wie Stijn Streuvels, Wies Moens, Ernest Van der Hallen en Bert Peleman. In de jaren 1943-1944 gebruikte ze als uitgeversnaam eveneens 'Editions de Flandre'. Toen na de oorlogsjaren haar handelsactiviteiten tijdelijk onder sequester werden geplaatst, richtte Martha's vriendin Marie Molès le Bailly in januari 1945 een nieuwe uitgeverij op onder de namen Voorland, Occident en Biblion, met Vande Walle aan het hoofd. Daarnaast werd ook gewerkt onder de benaming De Fontein, met een zetel in Brugge en Utrecht. Voorland legde zich vooral toe op de uitgave van Zuid-Afrikaanse literatuur. Dit sloot aan

op de eerdere uitgave van de *Zuid Afrikaanse Reeks* bij Wiek Op. Hiermee ijverde Vande Walle voor de verspreiding van het Zuid-Afrikaanse boek in Vlaanderen. Met dat doel was ze ook nauw

betrokken bij de stichting en de redactie van het tijdschrift *Dietsland Zuid-Afrika*, vanaf 1937 uitgegeven door de Abdij van Steenbrugge. In 1940 ondernam Martha Vande Walle

Links: De Oostrozebeekse broer en zus Jozef en Maria Lootens zorgden ervoor dat vanaf 1918 het archief en de bibliotheek van Verschaeve werd bijeen gebracht en bewaard. [ADVN, VFAL1146]

Onder: Martha Vande Walle, de exclusieve uitgeefster van de priester-dichter Cyriel Verschaeve, op 12 augustus 1943 in Cambrai. [ADVN, VFAL188]

zelfs een emigratiepoging naar Zuid-Afrika. In een formulier van de Nederlandsch Zuid-Afrikaansche Vereeniging gaf zij aan een import- en export-boekhandel te willen oprichten met kantoren in Brugge, Amsterdam en Kaapstad. Het visum voor Zuid-Afrika werd haar echter door de officiële instanties geweigerd. Een ongelukkig toeval bracht haar wel in het Bretoense Audierne. Uit Martha's briefwisseling kunnen we opmaken dat ze net voor de Duitse invasie op 10 mei 1940 een vriendin – Lous Wijnhausen die emigreerde naar Zuid-Afrika – met de auto wegbracht naar Frankrijk. Bij haar

Links: Prospectussen van de uitgeverijen Zeemeeuw en Wiek Op, s.d. [ADVN, D18526(5/1-2)]

Rechts: Na de oorlog verhuisde Martha Vande Walle voor drie jaar naar Zuid-Afrika. Ze scheepte in op 19 februari 1948 in Amsterdam. [ADVN, D18515(1/4)]

terugkeer naar België waren de grenzen gesloten en moest ze noodgedwongen een tijdje bij vrienden in Audierne verblijven. Vande Walle bleef tijdens de oorlogsjaren verder weg van de collaboratie dan haar

broers of Verschaeve. Toch zorgden de door haar gepubliceerde werken van de kapelaan ervoor dat ze na de bevrijding niet aan de repressie ontkwam. In haar persoonlijk archief bevindt zich een dossier 'Oorlogschade-Opeisingen' over de inbeslagname van haar meubelen en boeken, zowel uit privébezit als van de uitgeverijen. Ook kreeg zij op 20 november 1944 het verbod om haar uitgeversactiviteiten te hervatten, maar daarin kwam verandering toen ze op 28 april 1947

Commander		Departure Amsterdam	
1st Officer	: A.K. Bosman	Febr. 1948	1948
2nd Officer	: H.J. Voozupuy	17.45 hrs.	5.15.
3rd Officer	: H. Elguy	Route :	Amsterdam
4th Officer	: H. Laetnik		Strijpslaar
5th Officer	: H. van 't Riet		Brno
1st Wireless Off.	: J.M.C. Mepe		Leopoldville
2nd Wireless Off.	: Solvin		Johannesburg
1st Steward	: P.J. de Wilde	Aircraft :	IM - 54V
2nd Steward	: E. v.d. Vegt		
Stewardess	: H.S.J. Kramer		
PASSENGERS		CABIN - PLAN	
1.	Child Sister	1	2
2.	Child Sister	3	4
5.	Mrs. Maier	5	6
6.	Mrs. Maier	7	8
9.	Mr. Cowan	9	10
10.	Mr. Davidson	11	12
14.	Dr. Cairns	14	15
15.	Mr. Smith	16	17
18.	Mrs. Angel	18	19
19.	Mr. Angel	20	21
22.	Mr. Goussard	22	23
23.	Mr. Dubbeldan	24	25
27.	Mrs. v.d. Lalle	26	27
28.	Mrs. van-Bootha	28	29
30.	Mr. v. Boogaarde	30	31
31.	Mr. Lave	32	33
34.	Mr. van Stolk	34	35
35.	Mr. Vaffer	36	37
38.	Mr. Blunten	38	39
39.	Mr. Knaagesser	40	41
42.	Mrs. de Leon	42	43
		44	45
		entry	

buiten vervolging werd gesteld.

Het jaar nadien (in 1948) ondernam Vande Walle een nieuwe poging om naar Zuid-Afrika te verhuizen, mét succes ditmaal. Tot 1951 verbleef ze er in Johannesburg. Uit deze periode bevat het archief een bundel correspondentie met enkele opmerkelijke brieven. Uit 1948 dateert een schrijven van L. Roover (uit Buenos Aires in Argentinië) die Martha voorstelde een Argentijns inwijkingvisum te regelen. Verder uit 1948-1949 enkele brieven van Frans Daels waarin hij vraagt aan Vande Walle naar de mogelijkheid tot de verspreiding van zijn wetenschappelijke publicaties in Zuid-Afrika.

archief bracht ze onder in het door haar gestichte Jozef Lootensfonds.

Actief werkte ze nog mee aan de eerste drie jaargangen van *Verschaeviana*.

Daarnaast was ze ook al jong met haar eigen nalatenschap begaan. In een brief aan Jetje Priem-Knot, geschreven tijdens haar vlucht naar Frankrijk in 1940, gaf ze raadgevingen over het behoud van het archief van de uitgeverij, haar boeken en correspondentie: *"Als je mijn*

Boven: Martha Vande Walle in vriendenkring, Knokke, s.d. [ADVN, VFA11786]

Uiterst links: Martha Vande Walle aan haar werktafel in haar woning in Knokke, s.d. [ADVN, VFA11784]

Links: Promotie voor Verschaeves boek *Aan de Vlaamse jeugd*, 1939. [ADVN, D18526(5/1)]

fotomateriaal. Het betreft hoofdzakelijk correspondentie over Martha's persoonlijk leven en de Vlaamse meisjesbeweging. Het archief uitgeverij Zeemeeuw-Wiek Op werd gelijktijdig met het archief Martha Vande Walle overgedragen. Het bedrijfsarchief bevat over de jaren 1932 tot 1960 de administratie en de boekhouding van de uitgeverijen naast de redactiedossiers van de publicaties. Zowel van het persoonlijk archief van Martha Vande Walle als van haar uitgeversarchief bevond zich ook een gedeelte in het archief van het Jozef Lootensfonds, overgedragen aan het ADVN in 1995. [rv]

Zorg voor archieven

Tussen 1954 en 1961 verscheen een tweede editie van het verzameld werk van Verschaeye, in acht delen ditmaal. In 1963 zette Vande Walle definitief haar uitgeversactiviteiten stop. Verschaeye liet haar nochtans niet los: tot aan haar dood op 23 oktober 1980 in Knokke werkte ze aan de in 1934 gestarte verzameling van archief en documentatie van en over de omstreden kapelaan. Dit

boeken laat inpakken, wil je dan onderin mijn dossiers met correspondentie leggen: ze liggen in het kleine kastje, naast de schouw op het bureau. Of liever nog: verbrand alles". Gelukkig voor historici is het zover niet gekomen.

Het archief van Martha Vande Walle werd tussen 2002 en 2003 in drie overdrachten geschonken aan het ADVN. Het bevat archivalia, boeken en in beperkte mate

Bronnen bij deze bijdrage: Archief Martha Vande Walle (BE ADVN AC387); Archief uitgeverij Zeemeeuw/Wiek Op (BE ADVN AC389); Mevrouw Dosfel 80, in: *Dietsland-Europa*, jg. 15, 1970, nr. 10/11 (huldenummer); E. Dekkers, *In memoriam Martha Vande Walle*, in: *Verschaeviana*, 1981, pp. 193-196; A. Vanden Abeele, *De uitgeverijen van Martha Vande Walle*, in: *Verschaeviana*, 1986, pp. 167-240; R. Vanlandschoot, *Walle, Martha vande*, in: *NEVB*, Tielst, 1998, dl. 3, pp. 3664-3665.

DIALOOG IN HET ADVN

Subsidie, camera, actie!

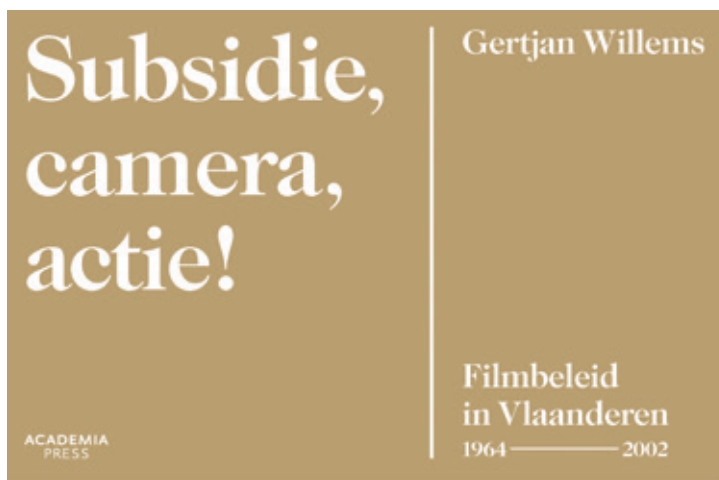
Het ADVN nodigt u op vrijdag 23 februari 2018 uit voor een voordracht van Gertjan Willems. Hij verricht onderzoek naar het film- en media-gebeuren in de Lage Landen en publiceerde vorig jaar het boek 'Subsidie, camera, actie! Filmbeleid in Vlaanderen (1964-2002)'. Gertjan Willems is als onderzoeker momenteel verbonden aan de vakgroep Communicatiewetenschappen van de Universiteit Gent en zetelde in 2017 als filmkenner in het VRT-programma 'Cinema Canvas'.

Sinds de jaren 1960 krijgt ongeveer 80% van de Vlaamse films overheidssteun. Hierdoor bepaalt het filmbeleid in belangrijke mate hoe het Vlaamse filmlandschap eruitziet. Deze lezing behandelt de geschiedenis van het Vlaamse filmbeleid in de periode 1964-2002 en besteedt hierbij speciale aandacht aan de relatie met het Vlaamse natievormingsproces. De Vlaamse filmondersteuning startte in 1964. Oorspronkelijk was er sprake van een 'Belgisch Filminstituut', maar de toenmalige Vlaamse drang naar culturele ontvoogding dwarsboomde dit unitair plan. In de plaats installeerde het Koninklijk Besluit 'tot bevordering van de Nederlandstalige filmcultuur' een Vlaams subsidiestelsel met een filmcommissie die de minister adviseerde over de toelagever-

deling. Na het vastleggen van de taalgrens en de splitsing van het ministerie van Cultuur, beide in 1962, betekende ook de in 1964 ingevoerde filmsteun een van de eerste betekenisvolle verwezenlijkingen van het Vlaamse streven naar culturele autonomie.

In overeenstemming hiermee stond de concrete invulling van het filmbeleid in het teken van de culturele verheffing van het Vlaamse kijkerspubliek. Kwaliteit, herkenbaarheid en het Vlaamse karakter van de films vormden de centrale leidraden. Vanaf de jaren 1980 wonnen commercieel-economische motieven sterk aan belang.

Deze lezing gaat dieper in op deze evoluties in het filmbeleid aan de hand van concrete films, zoals *Mira* (1971), *Het Dwaallicht* (1972), *Pallieter* (1975), *De Witte van Sichem* (1980), *Zware Jongens* (1984), *De Leeuw van Vlaanderen* (1984), *Daens* (1992) en *Camping Cosmos* (1996). Hierbij zal blijken dat politieke en Vlaams-ideologische factoren een belangrijke rol speelden in hoe het Vlaamse filmlandschap eruit zag. [cw]

ADV N, vrijdag 23 februari 2018
14u30, deelname is gratis.

Meer informatie en
inschrijven langs:
publiekswerking@advn.be
of 03-225 18 37.
Datum onder voorbehoud,
zie www.adv n.be

Een selectie uit de recente aanwinsten

Werkingsarchief van de VVB. Met foto's van de activiteiten (1990-2000).

BE ADVN AC4 ARCHIEF VLAAMSE VOLKSBEWEGING (VVB)

Prentbriefkaarten en foto's van de familie Pil-van Gastel.

BE ADVN AC70 ARCHIEF PIL-VAN GASTEL

Boeken over de Tweede Wereldoorlog en de Vlaamse beweging. (1)

BE ADVN AC83 ARCHIEF WALTER DECONINCK

Kaarten over het Brusselse taalgrensgebied en andere taalgrensgebieden (o.a. Overmaas). (2)

BE ADVN AC280 ARCHIEF HENDRIK AELVOET

Schilderijen van Gaby Warris.

BE ADVN AC284 ARCHIEF GABY LIJNKAMP-WARRIS

Archief (1970-1983) over de stichting en de historiek van het Vlaams Ziekenfonds West-Flandria. Met stukken (1929-1985) over volksverheffing Moeskroen en Deerlijk, aangevuld met periodieken.

BE ADVN AC330 ARCHIEF VLAAMS ZIEKENFONDS WEST-FLANDRIA

Stukken (1993-2016) over Volksuniejongeren/Volksunie, PREGO/SPIRIT en Nieuw-Vlaamse Alliantie zowel nationaal als binnen de regio Kempen-Mechelen, met periodieken.

BE ADVN AC561 ARCHIEF KARL VERMAERCKE

Dossiers (2004-2009) inzake "Graven in het Oosten".

BE ADVN AC663
ARCHIEF SINT-MAARTENSFONDS (SMF)

Vergaderstukken zowel van de VVA afdeling Antwerpen als van het hoofdbestuur en de centrale raad van VVA nationaal (1978-2016).

BE ADVN AC818
ARCHIEF VERBOND DER VLAAMSE ACADEMICI (VVA) AFDELING ANTWERPEN

Boeken over Galicië [Consello da Cultura Galego], Spaanse paspoorten van Basken uit protest ingeleverd bij het Europees Parlement (1999-2000). [langs Eva Bidania Ibartutxi]

BE ADVN AC815 FONDS NATIONALE BEWEGINGEN EN INTER-MEDIAIRE STRUCTUREN IN EUROPA (NISE)

Dossiers (1955-2000) inzake Gaston Durnez als redacteur bij *De Standaard*.

BE ADVN AC888 ARCHIEF GASTON DURNEZ

Periodieken (1926-1971) *Strijdersblad* en *De Belgische verminkte*, weekblad van de Nationale Strijdersbond van België.

BE ADVN
AC1045 ARCHIEF
LEO VAN MIERLO
SR.

Stukken (1977-2009) over de Vereniging van Vlaams Nationale Auteurs en het Nationalistisch Verbond voor Vlaamse Oudstrijders. Met stukken over het Deutsch-Niederländisch-Luxemburgischer Verband.

BE ADVN AC1049 ARCHIEF JAN BRANS

Vlag van het Vlaams Aktiekomitee afdeling Edegem.

BE ADVN AC1050 VLAAMS AKTIEKOMTEE AFDELING EDEGEM

Werkingsarchief (1980-2015).

BE ADVN AC1051 ARCHIEF VLAAMSE TOERISTENBOND / VLAAMSE AUTOMOBILISTENBOND (VTB/VAB) PROVINCIE ANTWERPEN

Werkingsarchief (jaren '60).

BE ADVN AC1052 ARCHIEF VLAAMSE VOLKSBEWEGING (VVB) AFDELING WAASLAND

Stukken (jaren '90) over de Vlaamse Volksbeweging afdeling Ardoorie-Koolskamp, met boeken en periodieken.

BE ADVN AC1053 ARCHIEF KAREL ADAMS

Typoscript van de memoires van Jozef Hosten (1913-1988). (3)

BE ADVN AC1054 ARCHIEF JOZEF HOSTEN

Stukken over de werking en de campagnes van Vredesactie (1970-2015).

BE ADVN AC1055 ARCHIEF INTERNATIONALE VOOR OORLOGS TEGENSTANDERS (IOT)>FORUM VOOR VREDESACTIE>VREDESACTIE

Boeken over Zuid-Afrika en de Vlaamse beweging. (4)

BE ADVN AC1056 ARCHIEF JOHAN FLEERACKERS

Stukken (1995-2015) van de vormer zijn bestuursfuncties binnen vzw Bedevaart naar de Graven van de IJzer/vzw Voor Vrede, Vrijheid en Verdraagzaamheid en Verbond VOS. Ook documenten over de gemeentelijke politiek in Rumst (o.m. van de milieuadviesraad).

BE ADVN AC1057 ARCHIEF WINFRIED VANGRAMBEREN

Vlag van VNS afdeling Nederhasselt (uit de periode interbellum).

BE ADVN AC1059 ARCHIEF VLAAMS SYNDICAAT (VNS)

Stukken en partituren van de Aalsterse componisten Jozef en Gustave Cammaert, met originele partituren van August De Boeck (1910-1980).

BE ADVN AC1060 ARCHIEF JOZEF EN GUSTAVE CAMMAERT

Reclamedrukwerk (1934) voor Uitgeverij Zeemeeuw en Uitgeverij Wiek Op, met typoscripten, foto's en prenten van Cyriel Verschaeve en een grammofoonplaat van de Zeesymphonieën van Cyriel Verschaeve. (5)

BE ADVN AC1061 ARCHIEF ANTOON STROBBE

Stukken (1950-1990) over het Taal Aktie Komitee, het Borms Documentatie- en Aktiecentrum, Reimond Rens, het IJzerfront voor België en Cyriel Verschaeve.

Met dia's van de Marsen op Brussel naast een collectie boeken. (6)

BE ADVN AC1063 ARCHIEF LUK SCHELFHOUT

Dossiers (2003-2008) van Stefan Walgraeve als kabinetschef bij federaal minister van Mobiliteit en Sociale Economie Bert Anciaux en bij staatssecretaris voor Duurzame Ontwikkeling en Sociale Economie Els Van Weert. Verder dossiers (tot 2009) van de vormer als nationaal ondervoorzitter van SPIRIT.

BE ADVN AC1064 ARCHIEF STEFAN WALGRAEVE

[Sommige archieven bevinden zich nog in de verwerkingsfase en zijn niet onmiddellijk raadpleegbaar] [RV]

HET KAMP VAN LOKEREN 1944-1947 Opgesloten tussen zwart, wit en grijs

Van 9 december 2017 tot 14 oktober 2018 loopt in het stadsmuseum van Lokeren een tentoonstelling over het naoorlogse interneringscentrum Hekalo. Tussen 1944 en 1947 gebruikte de Belgische overheid een voormalig Duits gevangenenkamp even buiten het stadscentrum van Lokeren als interneringscentrum voor personen die verdacht werden van collaboratie of daarvoor veroordeeld waren. Het werd een van de grootste interneringscentra van Oost-Vlaanderen en er passeerden meer dan 20 000 mensen. Onder de gevangenen zaten mensen van allerlei slag. Na de sluiting in 1947 verzonken het kamp en zijn geschiedenis enigszins in vergetelheid, maar voor veel ex-gedetineerden bleef het deel van een moeilijk te verwerken verleden. Aalmoezenier en fotograaf Longinus De Munter fotografeerde het kamp en zijn be-

woners in zwart, wit en grijs. Zijn beelden zijn uniek: het leven in naoorlogse gevangenen en interneringscentra werd zelden in beeld gebracht. Naast zijn foto's toont de expo hoogstaand artistiek werk van schilders, tekenaars, componisten en schrijvers – denk aan Filip De Pillecyn, Paul De Clercq, Gaston Feremans en Romain Malfliet – dat in of over het kamp werd gemaakt. Getuigenissen uit dagboeken van de kampbewoners en bewakers wisselen af met actuele verhalen en herinneringen van ooggetuigen en hun kinderen. Voor de inhoudelijke opbouw van de tentoonstelling werkte het museum samen

met het historisch projectbureau Geheugen Collectief. Het historisch onderzoek naar het kamp gebeurde op basis van Björn Rzoska's publicatie *Zij komen allen aan de beurt, de zwarten. Het kamp van Lokeren*. Daarnaast kreeg het stadsmuseum ondersteuning van een wetenschappelijk comité dat bestaat uit experts inzake collaboratie en repressie uit de academische sector en de archiefwereld (UGent, Rijksarchief Gent, Stadsarchief Lokeren, ADVN en CEGESOMA). Aansluitend bij de tentoonstelling vindt op 9 maart 2018 een debat plaats over de betekenis van interneringscentra zoals dat van Lokeren in een nationale en internationale context, met verschillende (inter)nationale experts op het vlak van collaboratie, repressie en Vlaamse beweging. [LH]

De tentoonstelling *Het Kamp van Lokeren 1944-1947. Opgesloten tussen zwart, wit en grijs* loopt van 9 december 2017 tot 14 oktober 2018.
Stadsmuseum, Markt 15a, Lokeren
Woensdag tot zaterdag van 14u tot 17u en zondag van 10u tot 12u en 14u tot 17u.
[gesloten op 25 december 2017 en 1 januari 2018]
Gratis toegang. Meer info: 09/345.44.58 of museum@lokeren.be

WT | TIJDSCHRIFT OVER DE GESCHIEDENIS VAN DE VLAAMSE BEWEGING

Inhoud 2017/4

[Foto Amsab-Instituut voor Sociale Geschiedenis]

BIJDRAGE

Harry Van Velthoven, *“Amis ennemis?”. Communautaire spanningen in de socialistische partij tot 1914*

ERFGOED

Andreas Stynen, *Verrassende bedgenoten. Dromen van een nieuwe wereld bij de UNPO*

FORUM

Hendrik Vos, *De trein van de verengelsing*

RECENSIES & SIGNALEMENTEN

U kunt zich **abonneren** op *WT* door overschrijving van het abonnementsgeld op rekeningnummer BE80733021529077 [BIC KREDBEBB].

Abonnementsgeld:

- binnenland: 30 euro
 - buitenland: 40 euro
 - steunabonnement: 36 euro
- meer info langs: www.wt.be

Inhoudsoverzicht van *WT* 2017/4

VOORWOORD

Bruno De Wever, *Taal en gelijkheid*

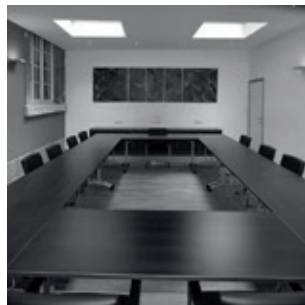
WETENSCHAPPELIJKE RAAD

Advies en expertise

Dankzij de oprichting van een Wetenschappelijke raad (WR) begin oktober is het ADVN een belangrijk adviserend orgaan rijker.

Werd de kwaliteit van het ADVN-onderzoek tot dusver vooral via ad hoc-overleg gewaarborgd, dan maakt de WR voortaan een permanent beroep op de verzamelde wetenschappelijke expertise rond nationale bewegingen en andere ADVN-themavelden mogelijk. Met de Raad haalt de instelling immers de contacten met de academische wereld en het bredere onderzoeksveld structureel aan.

De WR werkt in alle autonomie en verstrekt advies in tal van kwesties: o.m. projectvoorstellen, manuscripten, samenwerkingsovereenkomsten en verwerkingsplannen worden systematisch aan het kritische oordeel van de leden voorgelegd. Momenteel zijn dat Kevin Absillis, Marnix Beyen, Bambi Ceupens, Bruno De Wever, Jan Dewilde, Serge Govaert, Chantal Kesteloot, Martin Kohlerausch, Marie-Charlotte Le Bailly, Jan Rock, Vincent Scheltiens, Dave Sinardet, Veerle Vanden Daelen, Luc Vandeweyer, Sarah Van Hoof en Tom Verschaffel. [AS]

ADV N

ARCHIEF & ONDERZOEKSCENTRUM

Lange Leemstraat 26 2018 Antwerpen

[T] +32 [0]3-225 18 37

[E] info@advn.be

[W] www.advn.be